

RESTAUROVÁNÍ SOUBORU LITOFANIÍ ZE SBÍRKY HRADU LOKET

Lucie Kališová

REST ateliér, www.restatelier.cz

ZÁKLADNÍ INFORMACE A STAV PŘED RESTAUROVÁNÍM

Soubor určený k restaurování zahrnuje 16 litofanií, z nichž většina pochází z porcelánek v Lokti a Horním Slavkově. Deset exemplářů je signováno J. Wolfem a jejich datace spadá do období 1915–1932. Autorské reliéfy představují především portréty významných osobností (viz obr. 5), tři exempláře reprodukuji Madonu della Seggiola od Rafaela Santi (viz obr. 1 a 25) a další zobrazuje scénu Narození Páně (viz obr. 18). Neznačené litofanie zachycují žánrové výjevy (viz obr. 10 a 14). Předměty jsou značně znečištěné a způsob číslování nevyhovuje současným požadavkům (viz obr. 22). Čísla jsou viditelná při prosvícení, což ruší celkový dojem výtvarného působení díla. Dvě litofanie jsou nevhodně slepeny, u tří jsou patrné ztráty původního materiálu (viz obr. 11 a 14). Jedna litofanie je rozbitá a po hromadě ji drží adjustace v dřevěném rámu (viz obr. 18).

PROVEDENÉ PRŮZKUMY A JEJICH VYHODNOCENÍ

V rámci průzkumů byla mapována míra poškození a znečištění jednotlivých předmětů. Samotný porcelán ve své hmotě byl zhodnocen jako stabilní. Na povrchu všech litofanií bylo patrné značné znečištění, které je možné odstranit vodou s přídavkem detegentu. Výjimkou byla litofanie LO3400, která jako jediná má glazovaný povrch, díky čemuž zůstala oproti ostatním čistá. Byly provedeny zkoušky rozpustnosti použitých adheziv a materiálů použitých pro číslování. Adheziva se podařilo změkčit pomocí acetonu. Stejným rozpouštědlem se podařilo rozpustit i laky a barvy použité pro číslování. Následně byly provedeny zkoušky materiálů a retuší pro nahrazení ztrát. Nejlepších optických vlastností bylo dosaženo u vzorků z Hxtal NYLu-1 s barevnou retuší provedenou lakem Pébeo Vernis anti UV Mat, tónovaným pigmenty Deffner & Johann Titanweiß Rutil.

RESTAURÁTORSKÝ ZÁMĚR

Restaurovanský záměr byl konzultován a korigován zástupci památkové péče z NPÚ v Lokti a byl schválen zadavatelem práce.

– **Demontáž:** litofanie LO1854 bude vyjmuta z dřevěného rámu.

– **Rozlepení:** pro rozlepení litofanií LO1539 a LO2327 bude aplikován zábal s acetonem [Svobodová, 2010, s. 62].

– **Čištění:** všechny porcelánové litofanie budou nejprve mechanicky oprašeny štětci a následně čištěny vodou s přídavkem neutrálního detergentu bez abrazivních přísad Syntaponu L [Svobodová, 2010, s. 64]. Po čištění bude proveden oplach destilovanou vodou.

U předmětu LO3349 s prasklinou ve hmotě, ve které jsou usazené nečistoty, bude čištění provedeno také zábalom do 15% peroxidu vodíku s následnou neutralizací [Acton – Smith, 2003, s. 49, 54]. Stará evidenční čísla budou zdokumentována a odstraněna pomocí acetonu.

– **Lepení:** Pro zajištění pevnosti spojů a optických vlastností při restaurování litofanií LO1527, LO2327 a LO1854 bude použita

epoxidová pryskyřice Hxtal NYL-1 [Heidinsfeld, 2010, s. 12]. Tato pryskyřice je speciálně vyvinutá pro restaurátorské účely, po vytvrzení zůstává čirá a mezi současně dostupnými epoxidy je nejvíce barevně stabilní [Svobodová, 2010, s. 69].

– **Doplňování ztrát:** u litofanií LO2327, LO3343 a LO1579 budou doplněny ztráty pomocí Hxtal NYLu-1 s aditivem SiO₂ v prachové podobě pro úpravu viskozity. Styčné plochy mezi porcelánem a doplňovaným materiálem budou opatřeny separačním nátěrem 15% Paraloidu B-72 v toluenu, čímž bude zajištěna odstranitelnost doplňků.

– **Nové číslování:** číslování bude provedeno v minimálním měřítku, na místech, kde nebude při prosvícení patrné. Pro zachování typologie číslování budou využity barevné tuše, přičemž čísla budou aplikována mezi dvě vrstvy 30% Paraloidu B-72 v toluenu, což zajistí jejich reverzibilitu.

– **Barevné retuše:** doplňované části budou retušovány při prosvícení, aby se co nejvíce přiblížily původní průsvitnosti materiálu. K tomuto účelu bude použit matný lak Pébeo Vernis anti UV Mat, tónovaný pigmenty Deffner & Johann.

APLIKOVANÉ POSTUPY

– **Demontáž:** litofanie LO1854 byla vyjmuta z dřevěného rámu. Mechanicky byl odstraněn tmel a následně byly opatrně vyjmuty hřebíčky, které fixovaly litofanii v rámu (viz obr. 18–20).

– **Čištění:** nejprve bylo u každého předmětu zdokumentováno a odstraněno původní číslování. To bylo provedeno pomocí acetonu a vatových tyčinek. Poté následovalo čištění vlažnou vodou s neutrálním detergentem (viz obr. 3), přičemž byly použity štětce, vatové tyčinky, zubní a mezizubní kartáčky. Litofanie LO3349 byla čištěna také zábalom do buničiny s 15% peroxidem vodíku (viz obr. 5–9). Zábal byl průběžně kontrolován a po dvou hodinách byl předmět vyjmut a neutralizován v destilované vodě.

– **Rozlepení:** litofanie, které byly v minulosti restaurovány, se podařilo rozlepit v zábalu buničiny s acetonem. Po půl hodině se spoje rozvolnily a bylo možné odstranit a dočistit zbytky adheziva.

– **Lepení:** litofanie ve fragmentární podobě byly v lomových hranách očištěny acetonem, sestaveny a dočasně fixovány páskou Scotch Magic Invisible (viz obr. 11). Následně bylo adhezivum aplikováno kapilárně. Přetoky byly odstraněny acetonem.

– **Doplňování:** styčné plochy mezi porcelánem a epoxidovými doplňky byly opatřeny separačním nátěrem 15% Paraloidu B-72 v toluenu pro zajištění reverzibility. Ztráty materiálu byly nahrazeny doplňky z Hxtal NYLu-1 s práškovým SiO₂, které byly po vytvrzení mechanicky opracovány do požadovaných tvarů (viz obr. 12, 15 a 16).

– **Barevné retuše:** doplňky byly retušovány při prosvícení. Rozdílná průsvitnost byla imitována postupným nanášením rozdílného množství vrstev matného laku Pébeo Vernis anti UV Mat tónovaného pigmentem Deffner & Johann Titanweiß Rutil (viz obr. 13 a 17). Číslování: nové číslování bylo provedeno nanášením tenké vrstvy 30% Paraloidu B-72 v toluenu. Po odpaření rozpouštědla byla perkem na tuto vrstvu psána čísla barevnými tušemi Kooh-I-Noor. Na závěr byla čísla fixována další tenkou vrstvou 30% Paraloidu B-72 v toluenu (viz obr. 23 a 24).

Obr. 10 Litografie LO2327; před restaurováním

Obr. 11 Litografie LO2327; průběh lepení

Obr. 12 Litografie LO2327; po lepení a doplnění ztráty

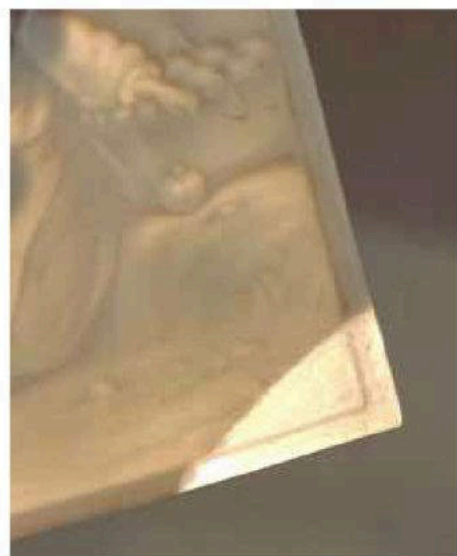
Obr. 13 Litografie LO2327; po restaurování

Obr. 14 Litografie LO3343; před restaurováním

Obr. 15 Litografie LO3343; po doplnění ztráty

Obr. 16 Litografie LO3343; při prosvícení doplňku

Obr. 17 Litografie LO3343; při prosvícení doplňku po barevné retuši

Obr. 1 Litofanie LO3407; před čištěním

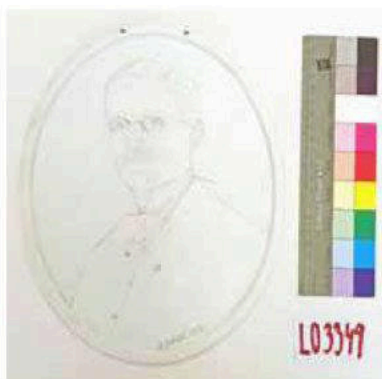
Obr. 2 Litofanie LO3407; před čištěním, spodní strana

Obr. 3 Litofanie LO3407; průběh čištění

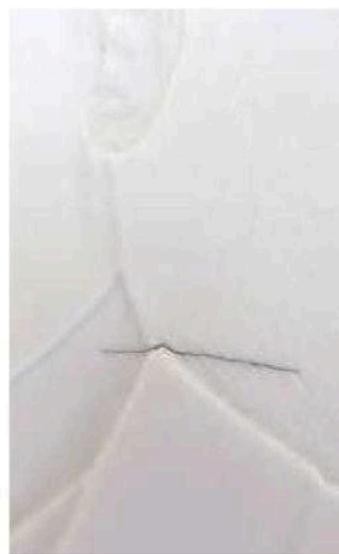
Obr. 4 Litofanie LO3407; po čištění

Obr. 5 Litofanie LO3349; před čištěním

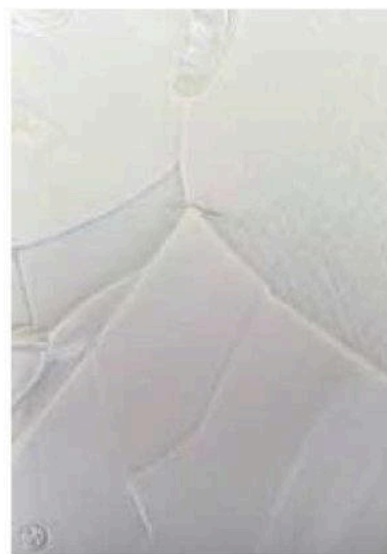
Obr. 6 Litofanie LO3349; po čištění

Obr. 7 Litofanie LO3349; znečištěná prasklina

Obr. 8 Litofanie LO3349; zábal do 15% peroxidu vodíku

Obr. 9 Litofanie LO3349; prasklina po čištění

Obr. 18 Litografie LO1854; před restaurováním

Obr. 19 Litografie LO1854; průběh demontáže

Obr. 20 Litografie LO1854; po rozebrání a vyčištění

Obr. 21 Litografie LO1854; po restaurování

Obr. 22 Litografie LO3346; dokumentace původního číslování

Obr. 23 Litografie LO3346; po čištění a novém číslování

Obr. 24 Litografie LO3346; detail nového číslování

Obr. 25 Litografie LO3394; po restaurování a prosvícení

DOPORUČENÁ PREVENTIVNÍ KONZERVACE

S ohledem na plánovanou instalaci do konstrukce je nezbytné zajistit stabilní adjustaci, která zamezí jakémukoli pohybu uvnitř konstrukce i konstrukce samotné. Litofanie by měly být ideálně umístěny v bezprašném klimaticky stabilním prostředí (vzdušná vlhkost v rozmezí 40–60 % a teplota okolo 20 °C) [Kloužková – Hanykář, 2006, s. 50]. Je vhodné se vyvarovat intenzivnímu slunečnímu záření, náhlým výkyvům teploty a relativní vlhkosti. Každé 2 roky by měla být provedena revize stavu předmětů.

ZÁVĚR

Restaurátorským zásahem se podařilo uvést litofanie do čistého, stabilního a celistvého stavu, který vyhovuje expozičním požadavkům. Při lepení byl použit Hxtal NYL-1, přestože jeho reverzibilita je omezená. Volba tohoto materiálu byla motivována malou tloušťkou střepek, která minimalizovala styčnou plochu pro lepení. Zároveň bylo nutné zajistit pevnost spojů a celkovou stabilitu předmětů, což byl klíčový požadavek zadavatele vzhledem k plánované instalaci v expozici. Hxtal NYL-1 byl využit i pro výrobu doplňků, jejich reverzibilita byla zajištěna aplikací separačního nátěru Paraloidu B-72.

LITERATURA

- ACTON, Lynne a SMITH, Nigel. *Practical ceramic conservation*. Ramsbury: Crosswood Press, 2003. ISBN 18-612-6483-6.
- ASOCIACE MUZEÍ A GALERIÍ ČR. *Profesní etický kodex konzervátora-restaurátora*. Praha: AMG ČR, 2009, s. 1.
- HANYKÁŘ, Vladimír a KUTZENDÖRFER, Jaroslav. *Technologie keramiky*. Praha: Silikátový svaz, 2008. ISBN 978-80-86824-81-1.
- HEIDINGSFELD, Vladimír. Lepení a lepidla. Lepidla v památkové péči. Praktické zkušenosti. In: *Zpravodaj STOP: Lepidla v památkové péči. Praktické zkušenosti*. Slaný: STOP, 2010. ISSN 1212-4168, s. 12.
- KLOUŽKOVÁ, Alexandra a HANYKÁŘ, Vladimír. Keramika – podmínky vhodné pro uložení v depozitářích. In: *Zpravodaj STOP: Depozitáře – obecné zásady*. Praha: Národní muzeum, 2006, s. 50.
- KUBIČKA, Radek a ZELINGER, Josef. *Výkladový slovník malířství, grafika, restaurátorství*. Praha: Grada, 2004. ISBN 978-80-247-9046-6.
- SVOBODOVÁ, Ljuba. Zásady restaurování slinuté keramiky. In: *Zpravodaj STOP*. Svazek 13, č. 1. Praha: STOP, 2010. ISSN 1212-4168, s. 62, 64, 69.